

Piotr Kowolik

Kolekcjonerstwo przyrodnicze uczniów klas początkowych

Nauczyciel i Szkoła 2 (3), 97-104

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr KOWOLIK

Kolekcjonerstwo przyrodnicze uczniów klas początkowych

Wprowadzenie

W naszych rozważaniach skupimy uwagę Czytelników na kolekcjonerstwie (zbieractwie). Dzieci uczęszczające do szkoły mają już często swoje hobby. Zbierają znaczki, widokówki, etykiety zapalczane, programy, autografy, muszelki itp. Pasjonują się motoryzacją, sportem, pogłębiają przeróżne dziedziny wiedzy związane ze swoim hobby. Potrafią się zdobyć na wysiłek umysłowy lub fizyczny, by dojść do określonego celu. Wysiłek ten jest dla hobbystów rozrywką, przyjemnością. Temu zagadnieniu należy poświęcić uwagę, bo wzbogaca ono życie młodego człowieka i uczy zaangażowania, pasjonowania się tym, co ono robi.

Terminologia

W Okoń przez kolekcjonerstwo rozumie „zbieractwo, gromadzenie przedmiotów pod jakimś względem osobliwym, jak dzieła sztuki, książki, motyle, kwiaty, znaczki pocztowe, etykiety zapalczane, zarówno przez instytucje i organizacje, jak i przez osoby prywatne. Kolekcjonowanie przez dzieci i młodzież różnych przedmiotów ma duże znaczenie wychowawcze: rozbudza, poszerza i pogłębia zainteresowania poznawcze, przyspiesza wrastanie w kulturę, sprzyja ukierunkowaniu wyboru przyszłego zawodu lub powstawaniu zamiłowań i kwalifikacji ubocznych, służy wypełnianiu wolnego czasu”.

Mianem „hobby” ten sam autor określa „ulubione zajęcie o charakterze amatorskim wykonywane w czasie wolnym, „konik”. Może to być zajęcie typu intelektualnego (samokształcenie w wybranej dziedzinie wiedzy), typu naukowo-badawczego, artystycznego, technicznego, sportowego często jest nim kolekcjonerstwo”.

Prócz tego w literaturze spotykamy określenie „miłośnictwo”. „Miłośnictwo to rozliczne formy i rodzaje zajęć amatorskich, wykonywanych z zamiłowaniem, dla własnej przyjemności, nie zaś z obowiązku, np. zbieranie starych zegarów, ceramiki, żelazek, samowarów itp.” Wyróżniamy miłośnictwo artystyczne – wypowiadanie się człowieka za pomocą którejkolwiek ze sztuk; miłośnictwo naukowe – dążność niektórych osób do przyczyniania się do rozwoju naukowej wiedzy o świecie oraz realizowanie tej dążności; miłośnictwo praktyczne – np. modelarstwo, majsterkowanie itp.

Kolekcjonerstwo – zdaniem autorów „Słownika wyrazów obcych” to zbieractwo, zamiłowanie do tworzenia kolekcji, a „Mały słownik języka polskiego” – gromadzenie dzieł sztuki, pamiątek, materiałów naukowych, ciekawych okazów itp.

Kolekcjonerstwo rozbudza u uczniów wielostronną aktywność:

- i n t e l e k t u a l n ą (uczniowie – kolekcjonerzy przyjmują postawę badawczą; wzrasta u nich wysiłek umysłowy idący w kierunku samodzielnego myślenia; dokonują integracji i systematyzacji zdobytej wiedzy; potrafią świadomie posługiwać się tą wiedzą w różnych sytuacjach co prowadzi do bogacenia jej zasobów);
- s e n s o m o t o r y c z n ą (świadomie obserwują graficzny i słowny materiał zawarty w kolekcjonowanych znaczkach, etykietach, atlasach itp.; wykonują liczne czynności manualne; wzrasta aktywność spostrzeżeniowa);
- w e r b a l n ą (doskonali umiejętności zwięzłego formułowania myśli; trafny dobór odpowiednich określeń językowych; rozwijanie płynności słownej, skojarzeniowej i ekspresyjnej);
- e m o c j o n a l n ą (ciekawość, zainteresowanie, zamiłowanie, przeżywanie radości z osiągnięć kolekcjonerskich; wzrost wiary we własne siły; dążenie do pokonywania trudności; optymizm; pozytywna motywacja do nauki).

Zadania kolekcjonerstwa

Kolekcjonerstwo, zbieractwo ma wpływ na:

- poszerzanie zasobu wiedzy: lepsze poznanie świata, rzeczy i ludzi, ich zainteresowań;
- rozbudzenie intelektualne, aktywizujące umysł odbiorcy;
- rozbudzanie emocjonalne, kształtowanie i pogłębianie uczuć;
- wyrabianie dyscypliny wewnętrznej, cierpliwości, zyczliwości, odpowiedzialności;
- kształtowanie wrażliwości estetycznej przez kontakt z różnymi rodzajami przedmiotów;
- rozwijanie uzdolnień i zainteresowań, kształtowanie pomysłowości i wyobraźni;
- kształtowanie postaw humanistycznych przez kontakt w grupie rówieśniczej, wpływanie na rodzaj odpoczynku, kulturę bycia;

- kształtowanie działań kompensacyjno-terapeutycznych: likwidacja kompleksów, zahamowań, napięć, nieśmiałości, aż do twórczego wykorzystania energii z uwzględnieniem okresu relaksu i aktywnego wypoczynku;
- umacnianie więzi formalnych i nieformalnych;
- pomoc w podejmowaniu decyzji przy wyborze zawodu.

Co i jak kolekcjonować?

Pasja kolekcjonerska jest czymś nader szlachetnym. Uczy systematyczności, nieustannego zabiegania, poszerza horyzonty, narzuca ciekawość. Mili hobbyści powiększają swoje zbiory nieustannie, segregują, wymieniają poszczególne egzemplarze. Zbierać można eksponaty nie bezpośrednio dla siebie ale np. dla swojej szkoły, organizacji, muzeum itp.

Co zbierać?

- 1) Zbierać i chronić różnego rodzaju plany i mapy, stare fotografie, rysunki, szkice, sztychy malarskie czy graficzne dotyczące danej miejscowości i okolicy, fotografie sprzętów, narzędzi, broni.
- 2) Dokumenty pisane ręcznie (pamiętniki, listy, dyplomy honorowe).
- 3) Ogromną wartość przedstawiają druki, a zwłaszcza starodruki. Są nimi stare książki, gazety i czasopisma, prasa rewolucyjna czy podziemna, odezwy, ulotki, afisze.
- 4) Przedmioty o wartości zabytkowej mogące być świadectwem dawnej kultury. Wliczyć tu można wytwory rzemiosła, stroje, sprzęty i urządzenia wnętrza mieszkalnych, narzędzi pracy. Dotyczy to, np. starych kluczy, lichtarze, lampki, naczynia cynowe itp.
- 5) Osobną grupę stanowią zbiory monet, banknotów, medali, tłoków pieczętnych itp.

Prowadząc zbieractwo powinno się zawsze pamiętać o zapisywaniu niezbędnych danych dotyczących odpowiednich przedmiotów. Zapisy takie najlepiej sporządzać w specjalnym inwentarzu (kartotece), który zawierać powinien m.in. takie elementy jak:

- liczbę porządkową zapisu,
- datę wpisu,
- opis co dany przedmiot, zdjęcie, rysunek, plan, widokówka oznacza,
- miejscowość (kraj) skąd pochodzi dany przedmiot.

Są ludzie, którzy kolekcjonują obrazy, porcelanę, biżuterię, starą broń. Kolekcjonować można właściwie wszystko. W kolekcjonerstwie nie jest ważne co się kolekcjonuje tylko jak, jaką to przedstawia wartość historyczną i czego można się ciekawego dowiedzieć. Przykłady:

Zbieranie kart pocztowych to szczególnie atrakcyjny rodzaj kolekcjonerstwa (pierwsze egzemplarze wydano w 1869 roku w Austrii). Przystępując do kolekcjonerstwa widokówek trzeba określić, tzw. temat np. widokówki związane tematycz-

nie z miastem, regionem zamieszkania; krajobrazy różnych krain geograficznych Polski; kraje Europy; kraje świata; zabytkowe budowle; kościoły; stroje ludowe w Polsce; sztuka ludowa innych krajów; herby miast; polskie statki i okręty; samochody stare i współczesne; rośliny polskie, egzotyczne, chronione; zwierzęta domowe, dzikie, egzotyczne i wiele innych. Ciekawą, odrębną kolekcję mogą stanowić kartki imieninowe, urodzinowe i świąteczne. W tym przypadku należałoby je pogrupować według tematów ilustracji, np. kwiaty, zwierzęta, scenki, inne. Obecnie w handlu można znaleźć ciekawe pocztówki ozdobione metaloplastyką, tkaninami, słomą itp. Kart i pocztówek nie należy obcinać, odklejać znaczków.

Dość popularnym rodzajem kolekcjonerstwa jest zbieranie etykietek zapalczanych. Hobby to nazywa się filumenistyką. Ojczyzną filumenistyki jest Wielka Brytania, bowiem tam pojawiły się na pudełkach od zapalek pierwsze etykiety. Z biegiem czasu różnorodność tematów opracowań plastycznych nalepek umieszczanych na pudełkach rosła w dużym tempie. Znalazły się takie serie, jak m.in.: budowle zabytkowe, stroje regionalne, modele samochodów, statków, roślin chronionych, zwierząt i innego rodzaju okolicznościowe tematy. Obecnie coraz gorzej znaleźć etykiety naklejane na pudełkach zapalczanych. Fabryki drukują etykiety na opakowaniach kartonowych – w tym przypadku trzeba kolekcjonować całości filumenistyczne.

Oprócz zbierania etykiet zapalczanych warto kolekcjonować inne nalepki, np. na butelki z piwa, opakowania z papierosów (lecz mało wychowawcze); znaczki kwestorskie to takie z akcji społecznych PCK (papierowe przypinane szpilką).

Inną formą kolekcjonowania to zbieranie odznak znanych już w czasach średniowiecznych. Ciekawą kolekcję można zgromadzić z metalowych znaczków z herbami miast (kupić można w kioskach Ruchu). Inną kolekcję można stworzyć ze znaczków (odznak) różnych organizacji społecznych, sportowych, turystycznych, młodzieżowych i innych – mogą to być odznaki z rajdów, spływów, odznaki wojskowe. Oprócz zbierania i gromadzenia należy zdobyć i uzupełniać wiedzę o nich.

Ponadto można zbierać programy teatralne, innych imprez, koncertów, konferencji; autografy; proporczyki; opakowania, np. z czekolady i cukierków, gum do żucia; płyty, monety, guziki, suche liście i kwiaty; muszle, kamyczki itp.

Kolekcjonerstwo dostarczyć może wiele miłych przeżyć pod warunkiem sumiennego i systematycznego gromadzenia i opracowywania zbiorów. Najczęściej stosowaną formą kompletowania zbiorów jest wymiana. Wszystkie zbiory muszą być odpowiednio przechowywane (pudełka, skrzynki, albumy itp.).

Naturalną właściwością dzieci jest to, że interesują się różnymi przedmiotami, w tym i znaczkami pocztowymi. Budzą one duże zaciekawienie, chociaż czasem bywają zainteresowaniem przypadkowym i krótkotrwałym. Zainteresowanie znaczkami może pobudzać do kolekcjonerstwa innych zbiorów.

Technika gromadzenia, kolekcjonowania jest bardzo zróżnicowana. Zależne to jest od przedmiotów, materiałów, wielkości itp. Zaznaczyć należy, że we współcze-

snym świecie zarejestrowanych jest ponad 4 tysiące kolekcji. Dzieci mają bardzo różne zainteresowania i dziwne, często niezrozumiałe dla dorosłych. Z punktu widzenia wychowania nie należy przeszkadzać, nie należy tępić – a zachęcać i pomagać.

Kolekcjonerstwo w świetle badań

Badaniem ankietowym objęto 560 nauczycieli klas początkowych z województw: bielsko-bialskiego, częstochowskiego, katowickiego, kieleckiego, krakowskiego i krośnieńskiego. Badania przeprowadzono w 1996 roku.

Na pytanie pierwsze: Jakie zbiory dzieci kolekcjonują w domu? uzyskano następujące odpowiedzi:¹

- znaczki (54%),
- widokówki (49%),
- monety (15%),
- muszle (14%),
- kamyki (9%),
- książki (22%),
- samochody (38%).

Postawiono również pytanie – Dlaczego dzieci kolekcjonują?

Oto najbardziej charakterystyczne wypowiedzi:

- dziecko zostało zachęcane przez jednego z rodziców, np. tata zbiera znaczki pocztowe i ma swoją kolekcję, a dziecko ją powiększa;
- jest to dobre zajęcie w czasie wolnym od nauki;
- mogą się wymieniać z kolegami;
- pod wpływem nauczyciela;
- dla przyjemności;
- interesuje się przyrodą.

Jakie korzyści przynosi dzieciom kolekcjonerstwo?

Na to pytanie uzyskano poniższe odpowiedzi:

- rozwija zainteresowania (przyrodnicze, geograficzne);
- uczy systematyczności, dokładności i cierpliwości;
- pozwala nawiązywać nowe znajomości wśród rówieśników kolekcjonerów;
- przyjemność;
- można pokazać innym;
- ozdabiają pokój;
- poszerzanie wiadomości na temat kolekcjonowanych przedmiotów.

¹ Nie sumuje się do 100 ponieważ ankietowani mogli podawać więcej niż jedną odpowiedź.

Jak samodzielnie poznawać przyrodę?

Umiejętność samodzielnego wykorzystywania zbiorów kolekcjonerskich wiąże się z koniecznością sięgania do lektury popularnonaukowej i naukowej. Staje się ona nieodzowna w życiu współczesnego człowieka, który staje przed koniecznością stałego aktualizowania swej wiedzy w drodze samokształcenia.

W coraz to większym stopniu źródłem informacji naukowej z dziedziny środowiska społeczno-przyrodniczego stają się czasopisma popularnonaukowe takie, jak: „Przyroda Polska”, „Chrońmy Przyrodę Ojczyzną”, „Aura”, „Kalejdoskop Techniki”; audycje radiowe i programy telewizyjne takie, jak: „Cudowna planeta”, „Przez lądy i morza”, „Kwant”, „Świątynie przyrody” oraz lektury przyrodniczo-geograficzne i encyklopedie („Mała Encyklopedia Przyrodnicza”, „Mała Encyklopedia Zdrowia”, „Mały Słownik Biologiczny”, „Szkolny Słownik Geograficzny”, „Encyklopedia Larousse'a” i inne.

Oglądanie telewizji, czytanie czasopism oraz lektury służy do zaspakajania zainteresowań przyrodniczych. Czytanie prac prowadzi do nabywania umiejętności i nawyków systematycznego samokształcenia się, a przez to do stałej aktualizacji i pogłębiania swych wiadomości.

Zakończenie

Rozważania teoretyczne poparte próbka empiryczną potwierdzają tezę, że kolekcjonerstwo (zbieractwo) – hobby przyrodnicze i nie tylko, stanowi ważny element składowy procesu nauczania – uczenia się dzieci w młodszym wieku szkolnym.

Wiadomo, że wielu uczniów interesuje się różnorodnym zbieractwem. Zainteresowania te można wykorzystać np. wśród znaczków pocztowych o tematyce przyrodniczej można wyróżnić serie: botaniczne, zoologiczne, hodowlane i z zakresu ochrony przyrody.

Kolekcjonerstwo (hobby) powinno charakteryzować się przede wszystkim przyjemną rozrywką – tzn. samodzielnie wybraną. Ta przyjemna rozrywka winna być konsekwentnie „uprawiana”, tzn. musi mieć autentyczne przekonanie i bezwzględne zaangażowanie w wykonywanie tychże czynności. Zaangażowanie to powinno występować ustawicznie, permanentnie, czyli przejawiać się we własnej aktywności. Jest to kolejna cecha charakteryzująca kolekcjonerstwo (hobby), zbieractwo. I najważniejsza cecha to bezinteresowność.

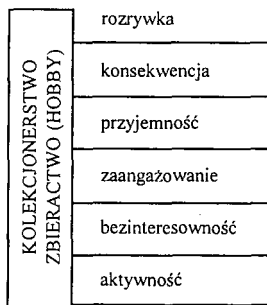
Strukturę powyższą obrazuje schemat 1 przedstawiający przesłanki warunkujące kształtowanie pożytecznego zamiłowania, jakim jest niewątpliwie kolekcjonerstwo (zbieractwo) hobby.

O potrzebie wykorzystania zbiorów w praktyce dydaktycznej nie trzeba nauczycieli przekonywać. Autentycznego przedmiotu, znaczka związanych z omawianą działalnością procesu kształcenia nie zastąpi nawet najlepszy przekaz słowny nauczyciela. Zbiory naszych kolekcjonerów staną się atrakcyjnymi pomocami nauczania i niewątpliwie wpłyną korzystnie na wyniki kształcenia.

Kolekcjonowanie jest to jeden ze sposobów spędzania wolnego czasu. Jedni zbierają znaczki pocztowe, inni nalepki, kamyki, szkiełka, autografy, fotosy aktorów, rysunki, pocztówki, plakaty, odznaki, foldery i całą masę innych rzeczy.

Wiele kolekcji, uważanych z początku jedynie za hobby, przekształca się z czasem w małe zbiory naukowe, stanowiące niezastąpioną pomoc w odrabianiu lekcji, w samodzielnych badaniach, a później nawet w pracy zawodowej.

Schemat 1
Przesłanki warunkujące kształtowanie pożytecznego kolekcjonerstwa, zbieractwa (hobby)

Bibliografia

- Banach A., *Podróże po szufladzie*, Kraków 1960.
- Banach A., *O wdzięczności przedmiotów*, Kraków 1962.
- Benedyczak S., *Zbieractwo militariów i akcesoriów o tematyce obronnej jako pożyteczne hobby*, „PO w Szkole” 1985, nr 1.
- Braun A., Nell E., *Trzeba umieć sobie radzić. Elementarz zajęć domowych dla dzieci*. Warszawa 1983.
- Burchard P., Gołwin E., *Mały przewodnik kolekcjonera*, Warszawa 1966.
- Dmochowska M., *Przyroda w wychowaniu przedszkolnym*, Warszawa 1968.
- Encyklopedia oświaty i kultury dorosłych*, Wrocław 1986.
- Fal J. G., Świeszczakowski A., *Twoje hobby*, Warszawa 1996.
- Frątczakowie E. J., *Kolekcjonerstwo przyrodnicze dzieci w wieku przedszkolnym*. W: *Wybrane zagadnienia z pedagogiki przedszkolnej*. Red. K. Błoch i U. Rogalska. Bydgoszcz 1990.
- Kowolik P., *Kolekcjonerstwo i zbieractwo elementem wychowania pozaszkolnego i pozaszkolnego* „Biuletyn Pedagogiczny Pałacu Młodzieży” w Katowicach 1990, nr 2.
- Okoń W., *Słownik pedagogiczny*. Warszawa 1984.
- Półciwiartek J., *Zbieractwo historyczne a potrzeby współczesnej szkoły i regionu* „Wiadomości Historyczne” 1969, nr 2.
- Salwa J., *Filatelistyka*, Warszawa 1966.
- Semenowicz H., *Kamienie „Wychowanie w Przedszkolu”* 1951, nr 9.
- Słownik pedagogiki pracy, Wrocław 1986.
- Sowiński B., *Wędrówki przedmiotów. Kolekcje i kolekcjonerzy*, Wrocław 1977.
- Stawiński W. (red.), *Jak samodzielnie poznawać przyrodę. Zadania i wskazówki*, Warszawa 1975.
- Trybunalski A., *Kolekcje z niczego*, Warszawa 1971.
- Wylotek M., *Kolekcjonerzy już w przedszkolu*. „Wychowanie w Przedszkolu” 1982, nr 2.
- Znaczek uczy, bawi, wychowuje*, Warszawa 1961.